

گزارش ویژه

اجلاس فوق العاده شورای مفتیان

جمهوری تاتارستان

برای انتخاب مفتی جدید

نماینده فرهنگی سر کنسولگری ج.ا.ایران در قازان

فروردین ۱۳۹۰

گزارش ویژه

اجلاس فوق العاده شورای مفتیان جمهوری تاتارستان برای انتخاب مفتی جدید

از بهمن ماه سال ۱۳۸۹ و در پی استعفای نابهنگام عثمان حضرت اسحاقف مفتی اول جمهوری تاتارستان و رئیس اداره اموردینی مسلمانان این جمهوری از تمامی مناصب؛ جامعه مسلمانان جمهوری تاتارستان و در راس آن اداره امور دینی مسلمانان (که در این مدت تحت سرپرستی اداره می شد) با افت و خیزها، بحث ها و چالش های گوناگونی روبه رو گردید. در این راستا، به طور طبیعی بزرگ ترین چالش پیش رو، انتخاب شخصی مناسب برای تصدی پست ریاست این نهاد دینی بود. پس از کش و قوسهای فراوان نهایتاً ایلدوس حضرت فاییزف در جریان اجلاس فوق العاده شورای مفتیان در اواخر فروردین ۹۰؛ برای مدت ۴ سال به ریاست اداره امور دینی مسلمانان تاتارستان انتخاب گردید.

اما عثمان حضرت اسحاقف که بود؟

عثمان حضرت اسحاقف رئیس قبلی اداره اموردینی مسلمانان تاتارستان، متولد سال ۱۹۵۷ (۱۳۳۶) در شهر قازان است. او پس از فارغ التحصیلی از مدرسه علوم اسلامی میر عرب (بخارا، ازبکستان) و خدمت سربازی، به

عنوان دستیار در بخش اروپایی دومای شوروی سابق مشغول به کار شد. اسحاقف کمی بعد عازم کشور لیبی شده و پس از گذران دوران تحصیل در زمینه علوم اسلامی و فارغ التحصیلی از دانشگاه علوم اسلامی شهر طرابلس، به روسیه بازگشت و مسئولیت امامت مسجد جامع شهر آکتیابرسکی و مدیریت مدرسه علوم اسلامی "نور اسلام" را بر عهده گرفت. او تا به امروز برای دو دوره از سال ۱۹۹۴ (۱۳۷۳ ه.ش.)، تا به امروز به عنوان رئیس

شورای مفتیان تاتارستان انتخاب شده بود. نامبرده همچنین از سال ۲۰۰۶ (۱۳۸۴ ه.ش.) مسئولیت مدیریت دانشگاه اسلامی روسیه (شهر قازان) را نیز بر عهده گرفته بود. طی سالهای متمادی فعالیت خویش در عرصه های گوناگون، با مشی معتدلانه خویش، توانسته بود اقدامات موثری برای جامعه مسلمانان روسیه و خصوص تاتارستان به انجام رساند. همین ویژگی ها، در عین وجود شرایطی که در ادامه به آن اشاره خواهیم کرد، حضور

او را در پست ریاست بیش از پیش، کلیدی و لازم ساخته بود. بسیاری دقیقاً همین به دلیل، او را به خاطر استعفای نابهنگام اش مورد شدیدترین انتقادهای قرار دادند.

هر چند که تا به امروز، نه او و نه هیچ مرجع رسمی دیگری دلایل استعفای عثمان اسحاقف را تشریح نکرده است؛ اخبار و اظهار نظر های بعضاً متفاوتی در این باره مطرح شده است که البته غالبشان تحت تاثیر موضعگیری های شخصی و گروهی و آغشته به حدس و گمان بوده است (از بیماری و کسالت گرفته، تا فشار نهاد های دولتی برای استعفا و).

و اما شرایط امروز

با توجه به اختلاف نظر های (بعضاً شدید) موجود میان متولیان امور دینی این جمهوری به خصوص در سال های اخیر، و به ویژه بعد از جریان استعفای مفتی پیشین و بازتاب گسترده آن در رسانه ها (که ما نیز به نوبه خود در شماره های گذشته خبرنامه های ارسالی از قازان بخش هایی از آن را بازتاب داده ایم)، همواره بیم آن رفته (و می رود) که واقعیت ذاتی اختلاف آرا در این بستر زمانی و مکانی خاص، تبدیل به نیروی محرکی برای ایجاد انشقاق و چند دستگی در جامعه مسلمانان تاتارستان و به تبع آن کل روسیه گردد. از این رو می رفت که اجماع نظر و وحدت حول شخصی خاص برای تصدی یک سمت شبه دولتی و معنوی به موضوعی فراتر از یک انتخاب تبدیل شود (تاکید می شود که در این جا نفس انتخاب یک شخص نه تنها چندان هم مشکل نبود، که همانطور که در ادامه می آید، نظر نهایی تقریباً قابل پیش بینی هم می نمود؛ بلکه بحث در اصول مورد توافق و خط مشی های کلی است).

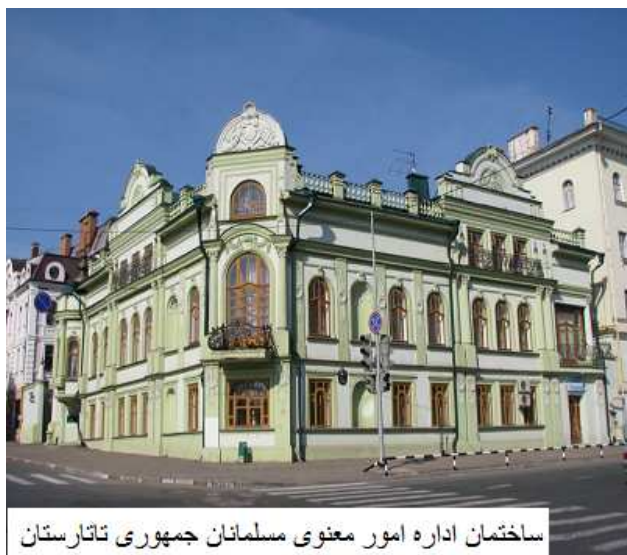
آن گونه که در مجال های گذشته نیز (شمارگان بهمن و اسفند خبرنامه قازان) به آن اشاره کردیم در کل ؛ جریان های عمده مذهبی در جمهوری تاتارستان را می توان به چند بخش عمده تقسیم کرد. ۱- جریان سنتی و محافظه کار (روحانیون، و ائمه جمعه سنتی تاتارستان)، ۲- جریان افراطی با گرایشات متمایل به وهابیت (فارغ التحصیلان غالباً میانسال مدارس علوم دینی کشور های حوزه خلیج فارس)، ۳- جریان میانه رو و عملگرا (جریان نزدیک به دولت و دستگاه روسیه)، و ۴- جریان روشنفکری و متاخری با شعار "اسلام تاتاری" (اغلب از اساتید و فارغ التحصیلان دانشگاه های علوم اسلامی تاتارستان)، که هر یک به نوبه خود همواره و به خصوص در این مقطع زمانی، تلاش داشته (و دارند) که جای پای خویش را محکمتر از سایرین ساخته و نظر خویش را بر کل جامعه مسلمانان تاتارستان حاکم نمایند.

اواخر بهمن سال گذشته بود که شورای مفتیان تاتارستان بر اساس ضوابط آیین نامه داخلی خویش، پس از استعفای مفتی اول و رئیس پیشین اداره امور معنوی مسلمانان جمهوری تاتارستان تا اجلاس فوری همه اعضا و

برگزاری انتخابات جدید برای تصدی سمت مذکور، ایلدوس فایزف قائم مقام عثمان حضرت اسحاقف را که پیشتر پست قائم مقامی او را نیز بر عهده داشت؛ به سرپرستی موقت آن اداره گمارد.

آخرین روز اسفند ماه سال گذشته نیز شاهد اولین دور از مذاکرات اعضای این شورا با اعلام رسمی ۱۰ نامزد بودیم. اجلاس مذکور با برگزاری انتخابات داخلی اولیه و اعلام نام سه نفر از میان آن ده نفر که توانسته بودند بیشترین رای را در این مرحله به خود اختصاص دهند و وعده برگزاری انتخابات نهایی در آینده ای نزدیک به کار خویش پایان داد. وعده ای که ۲۵ ام فرودین امسال محقق شد.

اما قبل از گزارش رویداد های اجلاس نهایی و به تبع آن اعلام نتیجه انتخاب نهایی این شورا، لازم است که به اسامی و مناصب افراد راه یافته به مرحله نهایی اشاره ای داشته باشیم. بنابر گزارشی که اول فروردین امسال از سوی واحد اجلاس فوق الذکر اعلام شد، با رای ۵۷ نفر از اعضای شورا، افراد ذیل به ترتیب توانسته بودند، بیشترین آرا را به خود اختصاص دهند:

- ۱- ایلدوس حضرت فایزف، ریاست موقت کنونی این اداره،
- ۲- عبدالحمید حضرت زیناتولین، امام منطقه زیلنادلسک و
- ۳- کمیل حضرت بیکچنتایف امام مسجد سلطان قازان

و اما آنچه در حاشیه اجلاس نهایی گذشت....

آخرین روزهای فروردین امسال آنگونه که انتظار می رفت؛ پنجمین دوره اجلاس سراسری شورای مفتیان جمهوری تاتارستان با حضور تقریباً اکثر اعضا کار خود را آغاز کرد و پس از طی چند روز بحث و گفتگو و جلسات فشرده، با اعلام نتیجه نهایی آرای اعضا مبنی بر انتخاب ایلدوس حضرت فایزف برای مدت ۴ سال به ریاست اداره امور دینی جمهوری تاتارستان، به فعالیت خویش پایان داد.

هرچند که طبق روال گذشته (و احتمالاً طبق آیین نامه داخلی شورا!) از متن مذاکرات و سخنان رد و بدل شده، در این اجلاس نیز، گزارشی ارسال یا خبری به چاپ نرسیده است؛ می توان انتظار داشت، که طی روزها و هفته

های آینده با جمع آوری آنچه اعضا درباره این نشست با رسانه ها در میان خواهند گذاشت، بتوان یک تصویر جامع از این رویداد و حواشی آن ارائه کرد. آنچه در این مجال می توان گفت آن است که انتخاب ایلدوس حضرت فاییزف برای خیلی ها امری دور از انتظار نبود؛ چرا که:

- او حتی قبل از تصدی سمت سرپرستی موقت، سالها پست جانشینی ریاست همین اداره را بر عهده داشت.
- در انتخابات مرحله ما قبل نهایی نیز با اختلاف زیاد به عنوان نفر اول انتخاب شده بود.

اما برای درک در این مورد که چرا انتخاب شخص او لزوماً به معنای یک وحدت نظر و همگرایی نیست، باید از منظر کلی تر به جامعه مسلمانان تاتارستان نگریم.

ایلدوس حضرت فاییزف تا به امروز خود را وامدار یا هادی جریان سوم، یعنی جریان عملگرا، میانه رو و متمایل

به سیاست های دولتی معرفی نموده است. تمایل او به سیاست های دولتی در نوع نگاه او به افراطی گری و شیوه مقابله با آن، انکار وجود محدودیت های دولتی در انجام فرایض دینی، ساخت مساجد و مدارس دینی، و مسائلی از این دست (تا جایی که او در دفاع از سیاست های دولتی، منتقدان دولت را، به سیاست بازی و فریبکاری متهم نمود)، به خوبی مشهود است. گو اینکه این امر نه تنها قابل فهم است، که با توجه به دولتی بودن اداره امور مسلمانان،

انتخاب فردی با این منش، را بسیار منطقی نیز می نمایاند. پس با این حساب او برای انتخاب شدن نه تنها، نیازی به حمایت طیف دوم افراطی نداشته، که ضدیت با آن نیز (هر چند که در این شرایط با همسویی با سیاست های دولتی، بسیار سهل می نماید) می توانسته (و می تواند) بر محبوبیت او در میان دیگر طیف ها بیافزاید.

از سوی دیگر او به شخصه و بر حسب سوابقش، در میان روحانیت سنتی و اصیل، از چنان جایگاهی قابل اطمینان و یا مرتبه علمی رفیعی برخوردار نیست. این موضوع او را ناچار به جلب نظر و حمایت آنها، می نماید. امری که جامعه سنتی به خوبی بر آن واقف بوده، و در جریانات اخیر، و احتمالاً در آینده از آن در معادلات درونی بهره خواهد بود.

بد نیست که به عنوان مثالی در این زمینه، به سابقه بازیگری تئاتر ایلدوس حضرت فایزف اشاره کنیم، که در این مدت، به حربه ای برای منتقدین او (در این مورد تقریباً همه جریان ها) مبدل گشته بود. تا جایی که در مواردی، واکنش ها و رفتار دینی یا سیاسی او را نیز به نوعی ادامه بازیگری او این بار در صحنه ای بزرگتر می نامیدند. هر چند که او علاوه بر رد این اتهامات، این سابقه را دلیل بر چند وجهی بودن شخصیت خویش، به روز بودن و در یک کلام عاملی مثبت می شمارد.

مصاحبه های اخیر و بعضاً تند ایلدوس حضرت فایزف بر ضد جریان چهارم - روشنفکری - نیز (این جریان مانند اکثر جریان های روشنفکری در میان خواص آن رایج و از پشتیبانی عمومی بی بهره است) امری است که موارد و نمونه های آن را می توان از طریق جستجوی ساده و در لابلای اخبار دینی و مذهبی جمهوری تاتارستان مشاهده نمود. (به عنوان مثال مصاحبه "واکنش به اسلام با هویت تاتاری" در شماره بهمن ۸۹ خبرنامه الکترونیکی نمایندگی فرهنگی ج.ا.ایران در قازان)

در یک جمع بندی، با عنایت به اینکه شورای مفتیان تاتارستان را غالباً طیف های اول و دوم فوق الذکر تشکیل می دهند، هر چند که او لزوماً کاندیدای هیچ یک از این دو جریان نیست؛ اما ایلدوس حضرت فایزف، فردی است که تا این زمان توانسته با شناخت و بهره گیری مناسب تر از ضعف ها و قوت ها و شرایط موجود، کرسی مورد نظر را کسب نماید؛ امری که رضایت مسئولین دولتی جمهوری تاتارستان را نیز به همراه داشته است.

به هر روی با پایان انتخابات و اعلام رسمی نتیجه آرا مبنی بر گزینش ایلدوس حضرت فایزف برای تصدی این سمت از امروز برای مدت چهار سال؛ پیش بینی می شود که جریان های موجود در جامعه مسلمانان تاتارستان، لاقلاً برای مدتی، با شدت کمتری بر طبل انتقادات کوبیده و در عوض در شرایطی آرام تر، سعی در پیشبرد اهداف و منویات خویش و عموم مسلمانان تاتارستان و فدراسیون روسیه نمایند.

اختتامیه پنجمین اجلاس سراسری شورای مفتیان (اجلاس فوق العاده)

هر چند که اجلاس پنجم در طی روز های اولیه برگزاری تقریباً به دور از چشمان رسانه ها و به نوعی در حاشیه و همراه با به نوعی سکوت خبری برگزار شد؛ روز پایانی آن با حضور رئیس جمهور

تاتارستان، برخی از وزرای کابینه، جمع کثیری از فعالان امور دینی از سراسر تاتارستان و روسیه و تقریباً همه اعضای شورای مفتیان تاتارستان، تا به این لحظه بازتاب گسترده ای در رسانه های تاتارستان و روسیه داشته است.

با مطالعه اخبار مربوطه، رئوس برنامه ها و رویداد ها و سخنان مطروحه در این روز را می توان به صورت زیر جمع بندی و خلاصه کرد:

- اعلام نتیجه نهایی انتخابات مبنی بر انتخاب ایلدوس حضرت فاییزف با رای مثبت ۵۰۴ عضو از ۵۵۶ عضو شورا و شرکت کننده در رای گیری برای تصدی ریاست اداره امور دینی مسلمانان تاتارستان برای مدت ۴ سال.

- سخنرانی رستم مینیخانف رئیس جمهور تاتارستان، آلکسی گریشین مشاور ارشد ریاست جمهوری تاتارستان، راویل گاینوتدین (عین الدین) رئیس شورای مفتیان فدراسون روسیه و نهایتاً ایلدوس حضرت فاییزف.

- رئیس جمهور تاتارستان در سخنان خویش با عرض خیر مقدم به همه حضار و شرکت کنندگان در این اجلاس که از نقاط مختلف تاتارستان برای شرکت در این اجلاس گرد هم آمده بودند از تلاش های آنان به خصوص طی ماههای اخیر تقدیر نمود.

- رستم مینیخانف با اشاره به افتخار تاتارستان به دستاوردهای جامعه مسلمان آن، ابراز امیدواری و اطمینان نمود که نقش این جامعه و طلایه داران آن در تشکیل جامعه ای اخلاقی تر، سرشار از صلح و امنیت، هر روز پررنگ تر از گذشته باشد.

- رئیس جمهور تاتارستان با اشاره به سنت و میراث اسلام حنفی در تاتارستان که طی قرن های متمادی سرمنشا موفقیت ها و پیشرفت های گوناگون برای مسلمانان این سرزمین و جامعه پیرامون آنها بوده است، خواستار رجعت به اصول این قرائت از اسلام و تمسک به تعالیم آن برای رسیدن به جامعه ای اخلاقی، امن و با ثبات شد.

- مینیخانف با اشاره به رویدادهای پیش روی تاتارستان از جمله یونیورسیاد ورزشی ۲۰۱۳، خواستار همکاری بیشتر مسلمانان در برگزاری هر چه بهتر این رویداد در عین نمایش وحدت و دوستی اقوام و مذاهب مختلف در این جمهوری شد.

- رئیس جمهوری تاتارستان با اشاره به تاریخ و فرهنگ کهن این سرزمین خواستار حضور فعال تر جامعه مسلمانان در حفظ میراث های فرهنگی، زبان و تاریخ تاتارستان و کمک معنوی و تبلیغی در بازسازی اماکن تاریخی آن شد.

- مشاور رئیس جمهور تاتارستان نیز در سخنانی با اشاره به خطر افراطی گری و چالش های گذشته و پیش رو؛ خواستار نظارت بیشتر همه دست اندرکاران در امر آموزش و پرورش به کیفیت آموزش علوم دینی در این جمهوری شد؛ و از عزم دولت برای تامین هزینه ها و رویکرد آن در جهت همفکری بیشتر با متولیان امور دینی برای ریشه کنی این معضل افراطی گری از جامعه خبر داد.

- رئیس شورای مفتیان روسیه در عباراتی کوتاه با تشکر از حضار و مسئولین و تقدیر از ریاست پیشین اداره امور دینی مسلمانان تاتارستان، ضمن تبریک به ریاست جدید، از خداوند برای او و همکارانش آروزی موفقیت نمود.

- در نهایت نوبت به ایلدوس حضرت فاییزف رسید که او نیز در سخنانی به اختصار با تشکر مجدد از همه اعضا و مسئولین، با تاکید و تایید سخنان گفته شده در این مراسم از جمله با تاکید بر مبنا بودن اسلام حنفی در جمهوری تاتارستان، از آن به نیکی یاد کرده و ابراز امیدواری نمود که با همکاری همه

اعضا و دولت تاتارستان، شاهد تحقق اهداف و مطالبات بلند جامعه مسلمانان تاتارستان در آینده ای نه چندان دور باشیم.

- پایان بخش مراسم اختتامیه این اجلاس، دعا به درگاه خداوند متعال برای موفقیت همه مسلمانان در تاتارستان و دیگر نقاط کشور بود.

منابع:

<http://www.kazan-day.ru/>
<http://www.e-islam.ru/>
<http://www.president.tatar.ru/>
<http://www.islamrt.ru/>
<http://www.islam-portal.ru/>
[http:// www .info.tatcenter.ru/](http://www.info.tatcenter.ru/)